

ELSŐ GENERÁCIÓS OKTATÓK PÁLYAKÉPE ÉS ÖNREFLEXIÓI

Bocsi Veronika

Debreceni Egyetem, bocsiveron@gmail.com

HUCER, 2021. május 27-28.

Kutatás célja, témája

Cél: A vizsgálat célja az első generációs oktatók jellemzése.

Relevancia: a nemzetközi szakirodalomban vannak erre irányuló vizsgálatok, Magyarországon azonban hiányoznak.

Mit szeretnénk vizsgálni?

- az észlelt hátrányokat
- a megküzdési stratégiákat
- valamint igyekszünk feltárni az oktatási karrierjük főbb állomásait, továbbtanulásuk motivációit és pályaválasztásuk történetét.

Kutatás jellemzői

Kvalitatív kutatás, melynek során eddig 31 félig strukturált interjú rögzítettünk
Időtartam: 2019. szeptemberétől 2020 júliusáig
Interjúk felvétele: 18 személyesen, 13 telefonon vagy interneten
16 fő első generációs, tehát a szülők nem diplomások

Képzési terület	Település (város betűkódja)									
	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J
művészeti	1, 2,									
orvostudomány		3, 4,								
egészségtudomány			25						26	
agrártudományi			5, 6,							27
társadalomtudomány, jog	7, 8,									
műszaki		9,	10,							
társadalomtudomány, gazdaság				11, 12,						
társadalomtudomány		23					24		29	
bölcsészettudomány		20, 21			13, 14,	15,		22		
természettudomány	30			28			16, 17,			
műszaki tudományterület, informatika	18, 19,									
sporttudomány				31						

Az elméleti keretek kiindulópontjai

A felsőoktatás tömegessé válása, az új intézmények létesítése általában megnövelte az oktatói létszámot, feltörte a réteg korábbi homogenitását illetve egyre inkább lehetővé tette az eltérő identitású elemek felvállalását és megtartását (Dews és Law 1993).

Pályáiv, mobilitás: hasonlít az első generációs hallgatókhoz, de attól meredekebb, élesebb váltással járó változás.

A téma tudományos feltárása a nyolcvanas években kezdődött, de az első, komolyabb érdeklődést kiváltó munkák a kilencvenes években láttak napvilágot (Bugaghis, 2015). Az első, retrospektív jellegű, első generációs oktatói életutakat bemutató kötet 1984-ben jelent meg „Strangers in paradise” címmel (Ryan és Sackrey, 1984). Dews and Law egyesült államokbeli, egyéni életutakat összefoglaló munkáját 1995-ben publikálták „This fine place so far from home” címmel. Ez kötet 24 életutat mutat be, és a könyv szerkesztői maguk is első generációs oktatók. Hasonló, a szerzők saját tapasztalatait összefoglaló írás Ausztráliában is született (Michell, Wilson és Archer, 2015).

Kutatások: főleg kvalitatív jelleg. Mi jellemző az első generációs oktatókra? a családi háttér speciális vonásai, a tökefajtaikhoz való egyenetlen hozzáférés, annak a „biztonsági hálónak” a hiánya, amelyekkel az akadémiai szakma bizonytalanságát ki lehet védeni, illetve a habitus területén kirajzolódó konfliktusos állapot. Eredmény: gyakran lemaradás a kompetitív jellegű oktatói mezőben.

Tanulásgod: nem egyértelmű és gyors folyamat a váltás, elidegenedéssel járhat. Családi kapcsolatok esetleges megszakadása. Nők esetében – éles váltás a kibocsátó környezet nem szerepelfőségéhez képest.

Új identitások kiforrálódása: dupla izoláció, korábbi identitás elhagyása, kameleon-identitás (ez utóbbi mind a két réteghez köt, de nem konfliktusos formában) (Crew, 2020).

Magyarország: relatív zárt az oktatói és tudományos elit (Bukodi, 1998; Hrubos, 2002; Kozma, Fényes és Tornyi, 2007).

Empirikus eredmények

Családi háttér

Kulturális tőke hiánya humán és társadalomtudományi területeken, majd ezeket kompenzáló technikák. Támogató vagy semleges szülői attitűd. Információhiány a felsőoktatásról, néha meg nem értés.

„Amikor színjátszást tanultam, ott volt pár színjátszó hősöm, aki második vagy harmadik generációs értelmiségi volt. Ott szembesültem vele, hogy én bár mindig nagyon szorgalmasan olvastam, meg vásároltam is könyveket, de az én általános műveltségem semmi ezekhez a gyerekekhez képest. És kérdezgettem is őket, hogy te hogy tudsz ennyi mindenről?” (20. alany)

Pályaválasztás, karrier

Vargabélok, „királyi út” ritkább. Segítő oktatók, gyakran tudományterületi és intézményi váltások.

„A szakdolgozati témája jó volt, kutattunk, nagyon tetszett. Valahol megláttam, hogy lehet PhD-zni. De nem nagyon tudtam én, hogy ez mit jelent. Próbáltam utána járni, és felvettem pár kérdést a témavezetőmnek. Én úgy általában akarom kérdegetni, de ő meg azt hitte, hogy én mindenképpen hozzá akarok menni. Értsem legjobban választása volt egyébként, mert amúgy azt sem tudtam, hogy mi a témája.” (19. alany)

Önreflexió

Bizonyos esetekben (nem mindig!) frusztráció, lemaradás érzése. Eltérések az identitás minifóráiban: kameleon-identitás, dupla izoláció, korábbi identitás elhagyása kimutatható.

„Az az izgalmas felismerésem, hogy értelmiségi körökben mosogok. Elkaptak beszélgetésszálakat, vagy beszélgetnek valamiről, és akkor jelen vagyok, majd utána nézek ennek. Próbálok felvenni a fonalat.” (13. alany)

„Éz bennem is megvolt, hogy neki lehet vólni egyedül (az életnek). Nem gondoltam, hogy ott maradok (olthoz). En eltdl saha nem iadlam vissza, hogy olyat csináljak, amit még nem láttam. És há első generációs vagyok, szóval nem tudtam, mire vállalkozok. [...] Hogy milyen érzés hazamenni? Jó amúgy. Egy dolog van, ami érdekes. Mikor megkérdezik, hogy mit tanítok. Statisztikát. Úristen! Ere ez a reakció, mert el sem tudják képzelni, hogy hogyan lehet statisztikát tanítani. De mindig mondják, hogy jó ez volt, és jól tette, nagyon ügyes. Ezek a reakciók megvannak, de nyilván furcsa.” (12. alany)

Összefoglalás

Ki tudjuk mutatni az interjúalanyok többségénél a hátrányos vagy a diszonzancia érzését, illetve a közből segítségkérés és fogadókészítettség fontosságát a karrier felépítésében. Láthatjuk az életpályák vargabetöltését, és azt, hogy az ún. „királyi út” ami a töretpontok nélkül vezet az egyetemi-tőlakolai oktatói létehez, az emellett hátrányok és a felsőoktatással kapcsolatos információk hiánya miatt ritkábban valószínű meg.

Hivatkozott irodalom

Bukodi E. (1998). A tudományos elit anyagi és mobilitási viszonyai. In: Kolosi T., Tóth I. Gy. és Vukovich Gy. (szerk.). *Társadalmi riport, 1998*. (pp. 200-215). TÁRKI

Bugaighis, T. E. (2015) *I am just like my students: Working class academics at a Community College*. Thesis. USA, PA, Lehigh University.

Crew, T. (2020). *Higher Education and Working-Class Academics: Precarity and Diversity in Academia*. Springer Nature.

Dews, C. L. és Law, B. C. L. (1995). *This fine place so far from home: Voices of academics from the working class*. Temple University Press.

Hrubos I. (2002) Az oktatást kutató diplomás. *Educatio*, (11)2, 253-265.

Kozma, T., Fényes H., & Tornyi Zs. Zs. (2007). Negyvenheten. *Educatio*, 15(3), 418-34.

Michell, D., Wilson, J. Z., & Archer, V. (Eds.). (2015). *Bread and roses: Voices of Australian academics from the working class*. Springer.

Ryan, J. és Charles Sackrey (eds.) (1984). *Strangers in Paradise: Academics from the Working Class*. South End Press.